

Hardicsay Péter: A sakkozók speciális személyiségtulajdonságai és ezek hatása a teljesítményre

Magyar Sporttudományi Társaság, Sakk- és Sakkelméleti Bizottság elnök,
nemzetközi sakkmeister,
nemzetközi versenybíró,
FIDE-edző
E-mail: hardicsay.peter@chello.hu

Mit fejleszt a sakk fiatalokban? [1]

- Akaraterőt
- Koncentrációt
- *Növeli az önbizalmat, ezáltal kooperációra készlet*
- A figyelmet
- A rövid- és hosszú távú memóriát (RTM és HTM)
- *A kompetenciát: ami pszichológiailag meghatározott rendszer, amikor a tanulás módjai, a fejlődés és a fejlesztés lehetőségei öröklött sémákon alapulnak.*
- *A kompetencia fejlődése nagyrészt életkorhoz kötött, ebben a fiatalokban a kitüntetett életszakasz. (Csapó Benő 2004)*
- Alacsony szorongásszintet eredményez
- *A transzfer képességet. Az új helyzetekhez való alkalmazkodás elsősorban a **transzfer** jelenségen keresztül ragadható meg*
- *A sakk esztétikájának megismerése, elsajátítása a művészi képességeket és az elvont gondolkodást erősíti. Ide tartozik a többszörös áramlatélmény (flow)*
- *A tervezést, célirányos gondolkodást*
- *A fiatal rendszerszemléletet tanul és alkalmaz következetesen*
- *Az intuitív részképességet kismértékben fejleszti. Az intuíció magas szintje lehetővé teszi a gondolati előrelátást, előretervezést könnyen át nem tekinthető helyzetekben. A sakknagymesterek számára a több tízezer gondolkodási tömb biztos birtoklása mellett az intuíció biztosítja azt a többletet, amit számítógép sohasem érhet el*
- *A szabályok és az etika ismeretét (gyorsjátékban is meg kell őriznünk a higgadságunkat.)*

1. ábra

- *Az agresszió szabályozottan épül le (nevelési előny, nézzük meg például a játszó fiatalokat)*

2. ábra

Fiatal (gyermekkorú) nagymesterek

- Ma már két fiatal férfi szerzett 12 éves korban sakk nagymesteri címet, *Sergey Karjakin* és *Magnus Carlsen*
- A nagymesteri korhatár rohamosan csökken. Ma már 8 évesek számára is van korosztályos nemzetközi bajnokság!
- Családban ezt az edzési szintet nehéz produkálni, profi edzőket kell alkalmazni

A Kínai Sakkiskola szemléletmódja [2]

a Kínai Sakkiskola című könyvében *Liu Wenzhe* országos főedző a sakk intuíciót 4 részre osztja: 1. fantázia, vizualizáció, megérzés (imagination, visualisation, divination); 2. ihlet (inspiration); 3. szórakozás, érzés és különböző emberi kedélyállapotok (passion, feeling, various human moods); 4. pozíció érzék (positional sense)

A pozíció érzék jellemzői három kategóriába sorolhatók:

- 1. **kombinált érzékek** (1-20), melyek tovább osztódnak stratégiai (1-12) és taktikai érzékekre (13-20)
- 2. **speciális érzékek** (21-28)
- 3. **idő érzékek** (29-34)

34 szempontot sorol fel a pozíció érzék jellemzésére

1. pozíciós intuíció ,(a hatodik érzék) /positional intuition/;
2. teljességi érzék /sense of totality/;
3. megnyitási érzék /sense of opening/;
4. középjáték érzék /sense of middlegame/;
5. végjáték érzék /sense of endgame/;
6. feladványszerzési érzék / sense akin to the composition of studies/;
7. anyagi érték érzéke (a könnyen beváltható értékek érzéke)/sense of material values/;
8. áldozati érzék(a stratégiai érzéknek alárendelve)/sense of sacrifice/;
9. dinamikus egyensúlyi érzék /sense of dynamic equilibrium/;

10. irányítási érzék /sense of direction/;
 11. speciális és váratlan helyzet megérzése/ foreboding that there is something special and unexpected in the position/ ;
 12. győzelmi-, döntetlen-, illetve vereségi érzék/ sense of victory and defeat/;
 13. taktikai megérzés (taktikai lehetőség megérzése) /sense of tactics/;
 14. valami később bekövetkező megérzése /sense of still preserving something for later use/;
 15. általános lépési érzék (a legcélravezetőbb lépés megérzése)/ sense of the obscure move/;
 16. a fenyegetés erősebb, mint a végrehajtás /the threat stronger than the execution/ ;
 17. a túlsordulás elkerülése /avoidance of excess/
 18. lendület- és lelkiállapotkontroll /control of impulse and mood/;
 19. pillanat érzék /sense of nuance/;
 20. rend és ütem érzék /sense of order and sequence/;
 21. koordináció /co-ordination/;
 22. térérezék /sense of space/;
 23. forma és izom érzék /sense of form and muscle/;
 24. erősség és gyengeség érzéke /sense of strength and weakness/;
 25. súly és könnyedség érzéke /sense of weight and lightness/;
 26. vékonyság és vastagság érzéke /sense of thin and thick/;
 27. támadási és védekezési érzék a bábok mozgásában /sense of depth/;
 28. rugalmasság /elasticity/;
 29. támadó és védő lépések érzéke /sense of offensive and defensive moves/;
 30. lehetőség érzék /sense of opportunity/;
 31. ütemérezék /sense of tempo/;
 32. sebesség érzék /sense of speed/; 33. ritmusérezék /rhythmic sense/;
 34. a döntéshozatal intuitív megragadása /sense of urgency/
- A felsoroltak között kapcsolat és egység van.

"Az emberek hatékony vezetésének kulcsa az individualizáció"[3]

A tanulás és a teljesítmény

- Egyszerre kell tudni a tanulást szabványosítani és a személyre szabni is

- A tanulási folyamatok gyorsabban növelik a munka termelékenységét, mintha megpróbálnánk a régit lebontani és helyette valami újat létrehozni, ami viszont kihatással van a korlátolt erőforrások elosztására
- *Képesé kell válni, és másokat is azzá kell tenni, hogy a kíváncsiságot válasszák az abszolút bizonyosság helyett, hogy egy jobb élet lehetőségét válasszák az egyszerű életben maradás helyett, és a boldogulásra való esélyt a pusztá túlélés helyett*
- A hosszú távon jelentkező előnyöket kell választani a rövidtávon jelentkező hátrányok elkerülése helyett
- Meg kell növelni a szociális és a pszichológiai tőkét
- Ma a csúcsteljesítmény alapja az általunk létrehozott, egyéni és vállalati szintű többlet. Ebből következik, hogy a **21. század új vezetői paradigmája** a gyógyítás helyett a **megelőzés (például a mentálhigiéné-lelki egészségvédelem-)** kell, hogy legyen

Az éles elme hogyan lát előre?

- Hogyan látható előre, mi a következő lépés, ha változás következik be az életünkben (az élet stratégiájának változása)?
- A legnagyobb vállalkozók egyben nagy művészek, feltalálók és üzleti zsenik is voltak, sőt még ennél is többek: meglehetősen jó szociológusnak is bizonyultak. Kiválóan ötvözik a különböző területekről származó tudást és ötleteket. Ez az éles elme előrelátása kombinatív úton. Az ilyen lehetőségek minden szinten, időben és térben megtalálhatók. A szervezeti szinten használt megoldásokat egyéni szinten is alkalmazhatjuk

Kombinatív képesség tanítása

- A sakk egyik fő alkotója, módszere, a kombinatív képesség, tehát a sakk tanulásával nagymértékben fejleszthető. A kombinatív képesség fejlesztése a sakkban már az első partitól kezdve alkalmazásra kerül. A sakkban célszerű a kombinatív képesség tanítását összekapcsolni az esztétikai és az etikai neveléssel. Ez a képesség a problémamegoldás kulcsa
- Miért nem adod már fel? (a tekintet fiatal korban még mindent elárul, de a higgadtság végig megmarad. Az adott állásban a sötét rövidesen védhetetlen mattot ad, de türelmesen várja ellenfele kapitulációját.)

3. ábra

A téma által indukált új – pedagógiai tartalmú és a teljesítménnyel összefüggő – hipotézisek, melyeket szeretnék igazolni, illetve kutatókkal igazoltatni:

1. az élethosszig tartó tanulás elve által javasolt folyamatos önképzés együttmozog a sakkbeli állásmegítéléssel, mely folyamatosan fejlődik

2. a teljesítőképes-, és az alkalmazható tudás megszerzésére irányuló képzés és önképzés leggazdaságosabb módja a sakkbeli állásmegítélés fejlesztése

Felhasznált irodalom:

[1] Hardicsay Péter: Miért gondolkodik másként a sakkozó? 2. kiadás Spirál, Budapest, 2005.

[2] *Liu Wenzhe*: Kínai Sakkiskola. Batsford, London, 2002.

[3] Dr. Jonas Ridderstråle – Kjell A. Nordström: Funky business - A tehetség táncolatja a tőkét. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2001.